

KFA FUARCILIK
Küresel Fuar Acentesi
Global Fair Agency

MOLDOVA ÜLKE RAPORU

EKİM 2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	2
TABLO LİSTESİ	2
YÖNETİCİ ÖZETİ	3
1. GENEL BİLGİ	4
1.1. Coğrafi Konum	5
1.2. Siyasi ve İdari Yapı	5
1.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı	5
2. GENEL EKONOMİK DURUM	6
2.1. Ekonomik Performans	6
3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	6
3.1. Yatırımlarda Öncelikli Alanlar	6
4. DIŞ TİCARET	7
4.1. Moldova'nın İhracatı	7
4.2. Moldova'nın İthalatı	8
5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER	9
5.1. Dış Ticaret Politikası	9
6. TÜRKİYE İLE TİCARET	9
7. BURSA'NIN MOLDOVA İLE DIŞ TİCARETİ	11
8. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER	11
9. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER	11
10. İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR	12
11. RESMİ TATİLLER VE ÇALIŞMA SAATLERİ	13
12. SWOT ANALİZİ	14
13. YARARLI ADRESLER	15
14. KAYNAKÇA	16

KISALTMALAR

GTIP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

USD: United States Dollar (Amerikan Doları)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Moldova'nın Dış Ticareti (1000 \$)	7
Tablo 2: Moldova'nın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon \$)	7
Tablo 3: Başlıca Ülkeler İtibari ile İhracatı (Milyon \$)	8
Tablo 4: Moldova'nın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon \$)	8
Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı (Milyon \$)	9
Tablo 6: Moldova'nın Türkiye ile Dış Ticareti (1000\$)	9
Tablo 7: Türkiye'nin Moldova'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1 000 \$)	10
Tablo 8: Türkiye'nin Moldova'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1 000 \$)	10
Tablo 9: Bursa ilinin Moldova ile Dış Ticareti (1000\$).....	11

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Moldova 47' kuzey enlemleri ile 29' doğu boylamları arasında yer almaktadır. 33,851 km²'lik alanıyla dünyada 140. sırada bulunan Moldova Cumhuriyeti, Romanya ile 450 km, Ukrayna ile ise 940 km'lik bir kara sınırına sahiptir.
- Ülke ekonomisi genel anlamda tarıma dayanmakta ve işgücünün % 23,8'i tarım alanında istihdam edilmektedir. Özellikle meyve sebze üretimi, şarap ve alkollü içkiler ile tütün üretimi ülke ekonomisinde önemli bir yer teşkil etmektedir.
- 2018 yılı itibariyle , Bursa ilinden Moldova'ya 26 milyon dolar ihracat gerçekleştirilirken, ithalat rakamı 17 milyon dolar olmuştur.
- 2019 verilerince Bursa'da Moldova sermayeli firma bulunmamaktadır.
- Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise Bursa'dan A.B.D.'ye ihracat yapan firma sayımız 171'dir.
- 2018 yılında Moldova'nın ihracatında en önemli ülkeler, Romanya,İtalya,Almanya 'dır.Ülkemiz Moldova'nın ihracatında5. sırada yer almaktadır.
- Moldova'nın ihracatında öne çıkan sektörler arasında; izole edilmiş tel, kablo, ayçiçeği tohumu,taze üzüm şarabı,oturmaya mahusus mobilyalar,aksam ve parçaları yer almaktadır.
- Moldova'nın 2018 yılı ithalatında öne çıkan sektörler arasında; petrol yağları,tedavide kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar, otomobil,yarış arabaları yer almaktadır.
- Moldova açısından önemi artan diğer ithalat yaptığı ülkeler arasında Romanya, Rusya Federasyonu,Çin,Ukrayna öne çıkmaktadır. 2018 yılında Türkiye, Moldova tedarikçileri arasında 7. sırada yer almaktadır.

1. GENEL BİLGİ

RESMİ ADI	MOLDOVA
YÖNETİM BİÇİMİ	CUMHURİYET
BAŞBAŞKAN	MAIA SANDU
BAŞKENT	KİŞİNEV
NÜFUS (WORLDMETERS 2019)	4,040,789
YÜZ ÖLÇÜMÜ (KM²)	33.843
DİL	MOLDOVACA,RUŞÇA,GAGAUZCA
PARA BİRİMİ	LEI
GSYİH (MİLYON \$)- TAHMİNİ 2017 EIU	7.8 MİLYAR DOLAR
KBGSYİH (\$)-TAHMİNİ 2017 EIU	5.651
BÜYÜME ORANI (%)-TAHMİNİ 2017 EIU	4

1.1. Coğrafi Konum

Moldova 47' kuzey enlemleri ile 29' doğu boylamları arasında yer almaktadır. 33,851 km²'lik alanıyla dünyada 140. sırada bulunan Moldova Cumhuriyeti, Romanya ile 450 km, Ukrayna ile ise 940 km'lik bir kara sınırına sahiptir. Doğu Avrupa'da yer alan ve denize kıyısı bulunmayan Moldova'nın batısında Romanya, kuzey, güney ve doğusunda Ukrayna bulunmaktadır. BDT ülkeleriyle AB'ye son dönemde katılan eski doğu bloku ülkeleri arasında kalan ülkenin siyasi ve ekonomik yapısı coğrafi konumundan doğrudan etkilenmektedir.

Batı sınırı Prut Nehri kıyısınca oluşan Moldova nüfusunun büyük bölümü Dinyester ve Prut Nehirleri arasındaki bölgede yaşamaktadır. Doğu sınırını oluşturan Prut Nehri Karadenize'e dökülmeden önce Tuna Nehri'nin bir kolunu oluşturmaktadır.

Ülkenin büyük bölümü ovalıktır ve hiçbir bölgede yükselti 430 m'yi geçmemektedir. İklim olarak bölgeye göre daha ılıman bir iklim özelliği gösterir.

1.2. Siyasi ve İdari Yapı

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'yle aynı sınırlar dahilinde bağımsızlığını ilan etmiştir.

Dinyester nehrinin doğu kıyısındaki hatta uluslar arası tanınırlık sağlayan Transdinyester Özerk bölgesi 1990 yılında defacto bağımsızlık ilan etmiş ve özerk yönetim altında devletle bağlarını korumaktadır. Uluslararası hukuk çerçevesinde Moldova Cumhuriyeti toprakları olarak kabul edilmesine rağmen, bugün itibarıyla Dinyester Nehri'nin doğusunda kalan ve Transdinyester Bölgesi olarak adlandırılan 4,163 km²'lik coğrafya, Moldova Hükümetinin otoritesi altında bulunmamaktadır. Transdinyester Bölgesi, Moldova Cumhuriyeti ile arasında yaşanan sorunlar neticesinde yaşanan iç savaşın ardından bağımsızlığını ilan etmiş, fiili olarak kendisine ait Merkez Bankası, para birimi ve sınırları olan bir bölgedir.

Mevcut Moldova hükümeti 30 Kasım 2014'te seçilmiştir. Parlamento'daki partiler ve sandalye dağılımları şöyledir: Sosyalist Parti (25), Liberal Demokratik Parti (23), Komünist Parti (21), Demokratik Parti (19) ve Liberal Parti (13). Mevcut hükümetin Başbakanı, Demokratik Parti Başkanı Pavel Filip'tir. Sonraki parlamento seçimleri 2018 yılında yapılacaktır.

Ülkede 13 Kasım 2016 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimleri yapılmış ve Sosyalist lider Igor Dodon seçimi kazanarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Moldova Merkez Seçim Komisyonu'nun yaptığı açıklamaya göre, cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimleri için ülke genelinde 1 milyon 601 bin 305 kişi, yüzde 53,27 katılımı sandık başına gitmiştir. Dodon, 1996'dan sonra doğrudan halk oylaması ile Moldova'da seçilen ilk cumhurbaşkanı olmuştur.

1.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı

Moldova Cumhuriyeti tarih boyunca Beserabya olarak bilinen bir bölgede kurulmuş olup eski çağlardan beri Asya ve Avrupa arasında önemli bir geçiş noktasında yer alıp önemli savaşlara sahne olmuştur. 13. yy'da Yunanlılar, Romalılar, Hunlar, Bulgarlarca yerleşilen bir bölgede olan topraklar 14.yy'da kısa bir süre Büyük Stefan liderliğinde bağımsız olmuş sonrasında Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetine girerek 1806-12 Osmanlı-Rus savaşına kadar Türk hakimiyetinde kalmıştır. Bu savaş sonrası Moldova'nın doğu kısmında Beserabya olarak bilinen Prut ve Dinyester Nehirleri arasındaki bölge Rus egemenliğine girmiş, Prut Nehri'nin batısı ise Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. 1878 yılında bağımsızlığını kazanan Romanya 1918 yılında Rus hakimiyetindeki toprakları kontrolüne geçirmiş sonrasında Sovyetler Birliği 1924 yılında Dinyester Nehri doğusunda otonom bir Moldova Cumhuriyeti oluşturmuştur.

1940 yılında Romanya kontrolünde olan bu bölge SSCB hakimiyetine girmiş fakat II. Dünya Savaşı sırasında Romanya, Almanya ile birlikte 1941’de Besarabya bölgesini yeniden ele geçirmiştir. 1944 yılında ise SSCB tekrar bu topraklara hakim olmuştur.

1990 yılında Sovyetler Birliği Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nin Başkanı olarak Mircea Snegur’u seçmiş 23 Mayıs 1991’de ise Moldova Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiştir. Ağustos 1991 itibariyle Moldova’nın demokrasiye geçişi birtakım engellerle karşılaşmış, yeni anayasanın yetersiz düzenlemeleri, hükümetin yeni rejime uyum çabaları, güney kısımdaki Gagavuz Türklerinin hareketleri, Transdinyester bölgesindeki 1990 yılında kurulan ve bağımsızlığını ilan eden Transdinyester Moldova Cumhuriyeti ile ilgili sorunlar günümüze kadar gelmiştir.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. Ekonomik Performans

Ülke ekonomisi genel anlamda tarıma dayanmakta ve işgücünün % 23,8’i tarım alanında istihdam edilmektedir. Özellikle meyve sebze üretimi, şarap ve alkollü içkiler ile tütün üretimi ülke ekonomisinde önemli bir yer teşkil etmektedir.

Sanayi sektöründe çalışan nüfus toplam işgücünün % 11,4’ünü oluşturmakta, genel olarak tekstil ve tüketici ürünleri üretimine dayanan sektörde düşük işgücü maliyetleri önemli bir karşılaştırmalı üstünlük yaratmaktadır. Ülkede giderek gelişmekte olan kimya endüstrisi de önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ülkede ekonomik gelişmenin önündeki en önemli unsurlar ise zayıf altyapı, enerji kaynakları ve ulaşım olanaklarının henüz yeterince gelişmemiş olmasıdır.

GSYİH büyüme oranı 2015 yılında % -0,5 olmuştur. 2016 yılı büyüme oranı ise % 2,5 olarak gerçekleşmiştir. (EIU)

Ekonomisindeki en ciddi eksiklik enerji kaynaklarının neredeyse tamamının ithal etmek zorunda olmasıdır. Özellikle Rusya’ya olan enerji bağımlılığı dış ticaret açığını ciddi oranda arttırmaktadır.

3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

3.1. Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Moldova giderek daha hızlı gelişen ve liberalleşmeye başlayan bir ekonomi oluşturma konusunda adımlar atmakta, yolsuzlukla mücadele edip düzenleyici işlemlerin hantal yapısını kırmaya yönelik reformlara yönelmekte ve ülkeye yönelik yatırımları kolaylaştırıcı bir ortam hazırlamaya yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Bölgede ekonomik bakımdan en zayıf ülkeler arasında yer alan Moldova ekonomik büyüme kalemleri arasında genel anlamda yabancı yatırımlar, dış ticaret ve başka ülkelerde bulunan işçilerden transfer edilen gelirlere dayalı bir strateji izlemektedir. Özellikle AB’nin eski doğu bloku ülkelerine yönelik genişleme politikası dahilinde Romanya’nın katılımıyla bu birliğe komşu olunmuş ve bu dönemde önemli oranda AB fonları ve yatırımlarından yararlanma ortamı bulmuştur.

Ülke özellikle yabancı yatırımları ülkesine çekebilmek amacıyla son yıllarda hukuki yapısında önemli düzenlemelere gitmiş ve yabancı yatırımcılar için avantajlı bir yatırım iklimi oluşturmak için reformlar yaparak yabancı firmaların da yerel firmalarla aynı hukuki avantajlardan yararlanmasını sağlayacak önlemler almaya başlamıştır.

Moldova 35 farklı ülkeyle yatırımların korunması ve teşvikini sağlamaya yönelik ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu ülkeler ABD, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çin, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İsrail, İtalya, Kuveyt, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Hollanda, Polonya, Romanya, Rusya, Slovenya, İspanya, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Ukrayna, İngiltere ve Özbekistan'dır.

4. DIŞ TİCARET

2016 yılından itibaren bakıldığında ihracatta az da olsa yükseliş söz konusu iken, ithalatta da bu durum söz konusudur. Fakat rakamlara bakıldığında ithalatın ihracattan fazla olduğu görülmektedir. Bu durum da denge negatif ivme göstermektedir.

Tablo 1: Moldova'nın Dış Ticareti (1000 \$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2016	2.044.611	4.020.359	6.064.970	-1.975.748
2017	2.425.119	4.831.415	7.256.534	-2.406.296
2018	2.706.818	5.764.282	8.471.100	-3.057.464

Kaynak: Trademap

4.1. Moldova'nın İhracatı

Moldova'nın ihracatında öne çıkan sektörler arasında; izole edilmiş tel, kablo, ayçiçeği tohumu, taze üzüm şarabı, oturmaya mahsus mobilyalar, aksam ve parçaları yer almaktadır.

Tablo 2: Moldova'nın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon \$)

GTİP NO	GTİP AÇIKLAMA	2016	2017	2018
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	225	301	479
1206	Ayçiçeği tohumu	179	198	199
2204	Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil)üzüm sırası	108	128	138
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	101	109	129
1005	Buğday ve mahlut	46	54	110
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş)	85	99	96
1001	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	97	105	94
3004	Mısır	49	62	71
1512	Meyve ve sebze suları (fermente edilmemiş, alkol katılmamış)	51	51	65
6204	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	38	50	52
0808	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	25	46	48
2208	Elma, armut ve ayva (taze)	43	42	44

7010	Etil alkol, alkollü içkiler ve likör-alkol derecesi % 80'den az, tağyir edilmemiş	32	29	41
6203	Üzümler (taze/kurutulmuş)	35	34	37
3923	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	13	21	32
1205	Rep/kolza tohumları	12	33	32
6109	Cam damacana, şişe, kavanoz, çanak, ilaç tüpleri, kaplar	21	25	29
2009	Kayısı, kiraz, şeftali, erik ve çakal eriği (taze)	26	52	29
6110	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	20	22	28
6202	Arpa	16	21	26

Kaynak: Trade Map

2018 yılında Moldova'nın ihracatında en önemli ülkeler, Romanya, İtalya, Almanya, Rusya Federasyonu ve Türkiye'dir. Ülkemiz Moldova'nın ihracatında 5. sırada yer almaktadır.

Tablo 3: Başlıca Ülkeler İtibari ile İhracatı (Milyon \$)

ÜLKE	2016	2017	2018
ROMANYA	513	601	792
İTALYA	198	248	310
ALMANYA	127	166	220
RUSYA FEDERASYONU	233	255	219
TÜRKİYE	61	104	107
POLONYA	73	103	98
BELARUS	104	110	87
UKRAYNA	50	66	80
İNGİLTERE	114	136	79

Kaynak: Trade Map

4.2. Moldova'nın İthalatı

Moldova'nın 2018 yılı ithalatında öne çıkan sektörler arasında; petrol yağları,tedavide kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar, otomobil,yarış arabaları yer almaktadır.

Tablo 4: Moldova'nın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon \$)

GTİP NO	GTİP AÇIKLAMA	2016	2017	2018
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	366	464	599
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	207	231	307
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	168	204	224
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	107	146	170
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	84	102	151
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	60	82	101
7408	Bakır teller	39	67	84
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici	61	66	82
8701	Traktörler	41	53	78
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	34	42	62

2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	54	63	58
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	36	42	50
3105	Azot, fosfor ve potasyum gibi; iki/üçünün karışımları	28	38	46
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	37	36	41
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	26	33	40
3102	Azotlu mineral/kimyasal gübreler	23	25	40
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	20	30	38
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	29	35	38
3926	Plastikten diğer eşya	22	29	38
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	24	30	37

Kaynak: Trade Map

Moldova açısından önemi artan diğer tedarikçiler arasında Romanya, Rusya Federasyonu, Çin, Ukrayna öne çıkmaktadır. 2018 yılında Türkiye, Moldova tedarikçileri arasında 7. sırada yer almaktadır.

Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalatı (Milyon \$)

ÜLKE	2016	2017	2018
ROMANYA	551	695	838
RUSYA FEDERASYONU	535	572	721
ÇİN	394	505	600
UKRAYNA	384	511	577
ALMANYA	316	391	484
İTALYA	281	332	391
TÜRKİYE	272	304	340
POLONYA	132	166	203
FRANSA	90	113	132
BELARUS	101	115	128
MACARİSTAN	80	100	111

Kaynak: Trade Map

5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

5.1. Dış Ticaret Politikası

Ülkemiz ile Moldova arasında yapılacak olan ticaret, 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir.

6. TÜRKİYE İLE TİCARET

Moldova'nın 2018 yılında Türkiye ile yaptığı ihracata bakıldığında bir önceki yıla göre %3'lük bir artış göstermiştir. Aynı yılda ithalata bakıldığında ise bir önceki yıla göre %12 artış söz konusudur. İhracattaki artış ithalat kadar artmamasından dolayı ticaret dengesi negatif yönde ivme göstermektedir. Moldova'nın Türkiye ile yaptığı ihracat ithalattan daha azdır.

Tablo 6: Moldova'nın Türkiye ile Dış Ticareti (1000\$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2016	61.474	271.986	333.460	-210.512
2017	104.063	304.338	408.401	-200.275
2018	107.198	339.994	447.192	-232.796

Ülkemizden Moldova'ya en çok örme mensucat,kroşe mensucat,sentetik iplik,diğer hazır eşya ve ilaçlar ihraç edilmektedir.

Tablo 7: Türkiye'nin Moldova'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1 000 \$)

GTİP NO	GTİP AÇIKLAMA	2016	2017	2018
6006	Diğer örme mensucat	255 068	266 677	526 312
6004	Diğer örme veya kroşe mensucat (en>3cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5) (6.1 pozisyonundakiler hariç)	70 228	774 098	325 464
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	206 934	259 257	325 436
6307	Diğer hazır eşya (elbise patronları dahil)	80 975	334 026	298 951
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	282 782	291 300	297 280
0805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	174 998	267 815	294 878
0702	Domates (taze/soğutulmuş)	209 777	202 298	264 731
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	263 872	272 292	253 598
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	197 031	201 202	231 108
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	531 113	312 120	195 974
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet, mutfak bezleri	167 092	147 899	188 458
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	108 716	128 181	180 345
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	150 137	143 697	171 648
7322	Isıtması elektrikle olmayan demir-çelik radyatör, jeneratörler	104 799	30 488	158 800

Ayçiçeği tohumu,tişörtler,fanilalar,mısır,katı atıklar,diğer kabuklu meyveler,etil alkol 2018 yılında Moldova'dan ithal ettiğimiz başlıca ürün gruplarıdır.

Tablo 8: Türkiye'nin Moldova'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1 000 \$)

GTİP NO	GTİP AÇIKLAMA	2016	2017	2018
1206	Ayçiçeği tohumu	109,405	111,711	103,486
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme veya kroşe)	10,596	12,127	9,002
1005	Mısır	420	9,841	2,459
2306	Bitkisel yağların üretiminden (23.04-05' hariç)arta kalan küspe ve katı atıklar	886	5,674	9,936
802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	4,366	3,805	731
2207	Etil alkol, alkol derecesi >= 80% taşıyır edilmemiş alkollü içki	1,362	3,789	5,614
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	2,122	2,485	3,667
7010	Cam damacana, şişe, kavanoz, çanak, ilaç tüpleri, kaplar	2,343	1,532	1,506
4412	Kontrplaklar, kaplama panolar, benzeri kaplama ağaçlar	43	1,287	681
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	512	1,188	1,075
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	333	1,168	1,534
6103	Erkek/erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs. (örme)	96	1,048	955
6201	Erkek/erkek çocuk için dış giyim	774	650	530

7. BURSA'NIN MOLDOVA İLE DIŞ TİCARETİ

2018 yılı itibariyle , Bursa ilinden Moldova'ya 26 milyon dolar ihracat gerçekleştirilirken, ithalat rakamı 17 milyon dolar olmuştur.

2019 verilerince Bursa'da Moldova sermayeli firma bulunmamaktadır.

Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise Bursa'dan Moldova'ya ihracat yapan firma sayımız 171'dir.

Tablo 9: Bursa ilinin Moldova ile Dış Ticareti (1000\$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2016	24.356.790	14.995.628	39.352.418	9.361.162
2017	26.901.262	23.516.096	50.417.358	3.385.166
2018	25.782.319	16.736.332	42.518.651	9.045.987

Kaynak: TÜİK

8. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

ANLAŞMA ADI	İMZA TARİHİ	RG TARİH VE NOSU
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	14.02.1994	06.06.1994-21952
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	14.02.1994	16.05.1997
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	03.06.1994	-
Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşma	25.06.1998	28.07.2000
Serbest Ticaret Anlaşması	11.09.2014	28.07.2016-29784

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Anlaşmalar Genel Müdürlüğü

9. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

Moldova ekonomisinde tarım üretimi ile tarıma dayalı sanayi üretiminin ağırlığı dikkate alındığında, Türk firmaları ile tarım alanında birçok işbirliği imkanı ortaya çıkmaktadır. Moldovalı firmalar açısından tarım üretiminde kullanılan teknolojinin geri kalmış olması, tarım ürünleri üretiminin yıl geneline yayılamaması, depolama/muhafaza imkanlarının sınırlı olması, ambalaj/paketleme konusunda yaşanan sorunlar ve üretim ve pazarlama alanlarında standartlar ve teknik düzenlemelere uyum konusunda yaşanan sorunlar en büyük problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sorunların çözülebilmesi amacıyla, Türk firmalarının tecrübelerinin, bilimsel ve teknolojik altyapılarının Moldovalı firmalara aktarılması çerçevesinde iki ülke firmaları arasında birçok işbirliği imkanı bulunmaktadır.

Enerji kaynakları açısından tamamen dışa bağımlı olan Moldova'nın enerjide dışa bağımlılığının azaltılabilmesi ve yararlanılan enerji türleri ile bunların temin edildiği kaynak ülkelerin çeşitlendirilmesi yoluyla bu alandaki risklerin en aza indirilmesi ülke için önemli sorunlardan bir tanesidir. Bu kapsamda gerek ülkede yeni enerji yatırımlarına gerekse enerji kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda enerji alanındaki yatırım imkanları Türk ve Moldovalı firmalar arasında bir diğer işbirliği alanını oluşturmaktadır.

Moldova'nın Sovyet döneminden kalan ve Sovyet dönemi sonrasında çok az yatırım yapılmış olan karayolları ile demiryollarının hem tamir edilmeye hem de yeni yatırımlara ihtiyacı bulunmaktadır. Yeni karayollarının

inşası ile ilgili mevcut projelerin, önemli oranda donör ülkeler ile uluslararası kuruluşlardan sağlanan dış kaynaklarla finanse edilmesi planlanmaktadır. Türk firmalarının Moldova'nın karayollarının yenilenmesi amacıyla hazırlanan projelerde ve ayrıca şehirlerin yol ve diğer belediye hizmetleri çerçevesindeki altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla hazırlanan projelerde yer almaları mümkün görülmektedir. Bu kapsamda müteahhitlik ve teknik müşavirlik alanlarında faaliyet gösteren Türk firmalarının tüm eski Sovyet coğrafyasında gerçekleştirmiş olduğu projeler de dikkate alındığında, Moldova'nın özellikle yenilenmeye muhtaç altyapısının inşasında, karayollarının yenilenmesinde ve konut projelerinde Türk müteahhitlik ve teknik müşavirlik firmalarının iş imkanı bulabileceği düşünülmektedir.

10. İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Moldova'da yatırım veya ticaret yapmak amacıyla Moldovalı veya Moldova'da yerleşik Türk işadamları ile yapılacak her türlü işbirliği kapsamında hukuki danışmanlık hizmeti almak suretiyle sözleşme yapılması ve sözleşmelerin açık olması ve ihtilaf halinde nasıl bir çözüm yolu izleneceğine dair yöntemleri içermesi konusunda da dikkatli olunması gerekmektedir. Sözleşmelerin noter huzurunda imzalanması ihtilaf halinde referans alınacak belgelerin güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Moldova hukukunu bilen avukatlık büroları veya avukatlardan danışmanlık hizmeti alınması önerilmektedir.

Moldova Dünya Ticaret Örgütü üyesi bir ülkedir ve aynı zamanda Avrupa Birliği'nin mevzuatını uyumlaştırmaya ve kurum ve kuruluşlarını AB yapısı ile uyumlaştırmaya gayret etmektedir. Bu bağlamda birçok alanda DTÖ ve AB mevzuat ve kurallarına uygun hareket edilmesi önem taşımaktadır.

Moldova'nın resmi dili Moldovan Dili (Romence) olmakla beraber, Rusça da ülkede yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda her türlü ekonomik ve ticari işbirliği çerçevesinde söz konusu dillerin kullanımı ülkede bulunulacak faaliyetler sırasında önem arz etmektedir.

Sadece güven esasına dayanan iş ilişkilerinin sürekli yürütülmeyeceği düşünüldüğünde yapılacak işlemde firmaların kendi iş ilişkilerini garanti altına alacak faaliyetlerde bulunmaya özen göstermeleri gerekmektedir. Özellikle ihraç bedellerinin tahsisinde, firmalarımızın sadece güven esasına dayanan iş ilişkilerinde sorunlarla karşılaşıldığı dikkate alınmalıdır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Türkiye ile Moldova arasında Ankara'da imzalanan "Diplomatik ve Hizmet Pasaportu Hamillerinin Karşılıklı Olarak Vizeden Muaf Tutulması Hususunda Anlaşma" 15 Ağustos 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Diplomatik ve hizmet pasaportları hariç diğer pasaportlara Moldova tarafından (hususî ve umuma mahsus pasaportlar) vize uygulanmaktadır.

Turist vizesi için başvuru formu doldurulması, bir adet fotoğraf ve pasaportla müracaat edilmesi gerekmektedir. Turist vizesi Moldova'nın Ankara Büyükelçiliğinden veya İstanbul'daki konsoloslugundan alınabilir. Moldova'ya turist vizesiyle gelen yabancılardan üçüncü bir ülkeye gidiş veya ülkelerine dönüş biletlerini ibraz etmeleri istenmektedir.

Yabancılardan Moldova'da kalacakları süreye göre yeterli para bulundurduklarını kanıtlamaları, Moldova'da konaklayacakları otele ait rezervasyon belgesi ile davet üzerine Moldova'ya gelmiş iseler ilgili davet mektubunun örneğini vermeleri talep edilebilmektedir.

Pasaportların Moldova'da geçirilmesi öngörülen zaman hariç en az altı aylık geçerlilik süresi bulunması, kötü kullanım ve benzeri nedenlerle tahribata uğramamış olması gereklidir.

Yabancılar sınırda üzerlerinde bulunan kıymetli eşya ve parayı görevli gümrük memuruna tam olarak bildirmek zorundadır. Beyan edilmeyen kıymetli eşya ve nakit paraya ülkeden çıkışta el konulabilmektedir.

Yabancıların geliş amaçlarına uygun vize alarak Moldova'ya gelmeleri önem arz etmektedir. Çalışma amacıyla Moldova'ya gelecek vatandaşlarımızın Moldova İçişleri Bakanlığı Göç Ofisinden temin edilen davetiye ile birlikte Ankara'daki Moldova Büyükelçiliğine çalışma vizesi (Moldova mevzuatında "servis" vizesi olarak adlandırılmaktadır) için başvurması gerekmektedir.

Moldova'da çalışma vizesi ve oturma izni alınması işlemleri ile ilgili detaylı bilgilere Müşavirliğimizin ağ adresinden "iş ve yatırım yöntemleri" başlığı altından ulaşılması mümkündür. Moldova'da çalışacak yabancıların sayısı, her yıl Hükümet tarafından belirlenen kota ile sınırlandırılmaktadır.

Tek girişli şoför vizesi için başvuru formu doldurulması, bir adet fotoğraf ve çalışılan firmadan alınan mektup ve pasaportla Ankara'daki Moldova Büyükelçiliğine müracaat edilmesi gerekmektedir. Çok girişli şoför vizesi için ilave olarak Moldova'daki firmanın Moldova İçişleri Bakanlığı Göç Ofisinden aldığı davetiye ile birlikte Ankara'daki Moldova Büyükelçiliğine başvuruda bulunulması gerekmektedir.

Avrupa Birliği ile vize işlemlerinin uyumlaştırılması çerçevesinde, Moldova Cumhuriyeti yetkilileri tarafından 01.02.2007 tarihinden itibaren sınırda vize verilmesi işlemlerinin kaldırılması kararı alınmış ve bu doğrultuda daha önce Moldova'nın bazı sınır kapılarında görev yapan Konsoloslukları da kapatılmıştır.

Ayrıca Kişinev Havaalanı'ndan giriş yapan Türk vatandaşlarına Havaalanında vize verilmesi işlemleri de sona ermiştir. Bu nedenle Moldova'yı ziyaret edecek Türk vatandaşlarının Moldova'nın Ankara Büyükelçiliği'nden veya İstanbul Başkonsolosluğu'ndan vize almaları gerekmektedir.

Türk Tır Şoförlerinin Moldova'ya giriş yapabilmelerini teminen Moldova Cumhuriyeti'nin Ankara'da bulunan Büyükelçiliği'ne başvuru yapmaları ve bu suretle vize almaları gerekmektedir.

11. RESMİ TATİLLER VE ÇALIŞMA SAATLERİ

Moldova'da çalışma saatleri 09.00 - 16.00 arasındadır ve haftada 40 saatlik çalışma saati mevcuttur.

TARİH	İSİM
1 OCAK	Yeni Yıl Tatili
07 OCAK	Ortodoks Noeli
8 MART	Dünya Kadınlar Günü
23 NİSAN	Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
24 25 NİSAN	Ortodoks Paskalya Yortusu
01 MAYIS	Uluslararası İşçi Bayramı
09 MAYIS	Moldova Zafer Bayramı
27 AĞUSTOS	Moldova Bağımsızlık Günü

12. SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YANLAR • Donanımlı iş gücü (yüksek okuma yazma oranı,yüksek öğretim,çok dil bilen insan gücü) • Coğrafi konum • AB’de göreceli olumlu imaj • E-yönetim,vizesiz seyahat gibi reformlar	ZAYIF YANLAR • Zayıf sivil toplum kuruluşları • Nüfusun devlet makamlarına olan güvensizliği-bozulma • GSYH nın hala tarım odaklı olması • Yurtdışı enerji bağımlılığı • Şekillendirilmemiş ihracat pazarı • İşçi göçleri
FIRSATLAR • Avrupa Birliği, NATO üyeliği • Moldova’yı benimseyen ülkelerin varlığı(ABD,Avrupa Birliği üye ülkeleri) • Reformalara olan pozitif etki	TEHDİTLER • Rusya(birlikler,medya,din üzerinde baskısı) • İşsizlik artışı • Veto gücü

13. YARARLI ADRESLER

- **T.C. KIŞİNEV BÜYÜKELÇİLİĞİ**

Büyükelçi: Halil Gürol Sökmensüer

Adres : Str. Alexei Mateevici, 55 Chisinau-Moldova

Telefon : +373-22 509 100

Faks : +373-22 225528

E-posta: embassy.chisinau@mfa.gov.tr

- **MOLDOVA İSTANBUL BAŞKONSOLOSLUĞU**

Adres: Moldova Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu, İnönü cad. № 43, D.6,Gümüşsuyu Mahallesi Beyoğlu / İstanbul

Tel: (+90) 212 251 72 64

Faks: (+90) 212 251 72 84

- **MOLDOVA ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ**

Büyükelçi: İgor Bolboceanu

Adres: Kaptan Paşa Sokağı, No. 49, G.O.P., Ankara

Tel: (0312) 446 55 27

- **T.C KIŞİNEV TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

Ticaret Müşaviri: Elif Durakoğlu

Adres: Str. Alexei Mateevici, 55 Chişinau, MOLDOVA

Telefon : (00 373) 22 22 22 28

Faks : (00 373) 22 21 16 40

İnternet : kisinev@ticaret.gov.tr

14. KAYNAKÇA

1. T.C.Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ticaret.gov.tr
2. Trademap – www.trademap.org
3. Worldometers - www.worldometers.com
4. CIA World Factbook- <https://www.cia.gov/>
5. Uludağ İhracatçı Birlikleri
6. DEİK; Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu- www.deik.org.tr